

نگاهی به مهاجرت ها و پیامدهای آن به مناسبت روز جهانی مهاجرت

نویسنده : فاتح سامع

استاد پیشین دانشگاه کابل

۲۲ دسامبر ۲۰۱۹

ادعای توسعه متقابل مورد پذیرش بسیاری از کارشناسان مسایل انکشاف اقتصادی قرار نمی گیرد و توجیه برای تجاوزات نظامی که همزمان به تخریب زیر ساختار های اقتصادی کشورهای زیر اشغال و تجاوز قرار می گیرند، تلقی می گردد.

مهاجرت ها در طول تاریخ بشر بنابر عوامل گوناگون اتفاق افتاده است. حرکت ها و نقل و مکان مردم را از یک جا به جای دیگر برای سکونت موقتی و یا دایمی مهاجرت می گویند. مهاجرت ها به دو دسته؛ مهاجرت های داخلی (Internal Migration) و مهاجرت های بین المللی (International Migration) تقسیم می شوند.

معمولاً حرکات در فاصله های دور و دراز از یک منطقه به منطقه دیگر و یا از یک کشور به کشور دیگر در زمره مهاجرت های بین المللی شامل می شود. بنابر عوامل و دلایل گوناگون مهاجرت های فردی و جمعی در مناطق مختلف کره زمین اتفاق افتاده است. در طول پنج سده گذشته با توسعه فعالیت های کشیرانی و استیلا بر اوقیانوس ها و توسعه صنایع بعد از آغاز انقلاب صنعتی در اروپا، کشورهای مانند آسترالیا، نیوزیلاند، امریکا، هند و تعدادی از جزایر خورد و بزرگ کشف و به مستعمره کشورهای مقتدر زمان مانند بریتانیا فرانسه پرتغال اسپانیا در آمدند. در مستعمرات جدید برای اعمار انکشاف بخش های مختلف ساختمانی، صنعتی، زیر ساخت های اقتصادی و کشاورزی به نیروی کار و قوای بشری نیاز مبرم احساس می شد. بنابر آن کشورهای استعمارگر از کشورهای مستعمره آسیایی افریقایی و امریکای لاتین تعداد زیادی کارگران را طور قراردادی یا اجباری به طور برده انتقال می دادند. این نوع نقل و انتقالات انسانی در زمره مهاجرت های اجباری و قاچاق انسانی حساب می شود.

عوامل و نقش مهاجرت ها

قابل یاد دهانی است که در طول هزاران سال، دلیل مهاجرت ها به دو عامل عمده پیوند بنیادی دارد. بر اصل همین دو عامل اساسی، مردم خواسته اند و یا وادار ساخته شده اند تا از مکانی به مکان دیگر برای کار و معیشت، امنیت و سلامت و ادامه حیات مهاجرت نمایند. یکی را عامل طرد و یا دور کننده (Pushing Factor) و دیگری را عامل جذب و کش (Pulling Factor) می گویند. این دو واژه در پژوهش ها، مطالعات و تحلیل عوامل توسعه اقتصاد منطقوی و بین المللی و شکل گیری مشخصات دیموگرافی جمعیت (ترکیب سنی و آمار نفوس بشری)، جامعه شناسی به ویژه در قرن بیست و یک کاربرد زیاد دارد.

بدون شک، مهاجرت‌ها در تحول و دگرگون‌سازی ساختار دیموگرافی جمعیت، جبران کسر و کاهش تولدات در کشور های غربی نقش چشمگیری ایفا کرده است. در کشور های پیشرفته غربی اکثراً میزان تولدات و باروری کم بوده، سن ازدواج بلند و نفوس پیر زیاد می‌باشد. با توجه به دلیل خطر کاهش نفوس و رشد منفی جمعیت و نسل جوان، انگیزه اصلی پذیرش مهاجرین را در این کشورها افزایش داده و جز پالیسی نفوس حکومت می‌سازد. بنابراین، مهاجرت‌ها در طرح پالیسی های انکشافی جوامع پیشرفته صنعتی غرب، موضوع مهم و قابل توجهه سیاستیون، برنامه ریز ها و پلانگذارها به شمار می‌آید. بدون موجودیت پالیسی پذیرش مهاجرین و زمینه سازی تسریع روند مهاجرت از هر طریق ممکن از کشور های رو به انکشاف در دراز مدت امکان کاهش و کندی رشد اقتصادی و نیروی بشری فعال در کشور های غربی محسوس پنداشته می‌شود. فلهذا، تداوم جریان مهاجرت‌ها در کشور های که استعداد و توانایی پذیرش را دارند در روند توسعه در همه زمینه ها به خصوص در بخش های اقتصادی اجتماعی و فرهنگی نقش چشمگیری را بازی می‌کند.

جذب و دفع مهاجرین بستگی به عوامل اقلیمی اقتصادی سیاسی و امنیتی دارد. تغییرات اقلیمی مانند سیلاب، زلزله، آتش فشان، خشک سالی، آفات طبیعی، شیوع بیماری های واگیر، فقر و تنگدستی، بیکاری و شرایط نامساعد محیطی عوامل طرد کننده بوده که زمینه را برای مهاجرت‌ها از محل اقامت اصلی (Usual place of residence) فراهم می‌سازد.

بی امنیتی در اکثر کشور ها پیامد ناگوار بی عدالتی های دوامدار و مکرر، بی قانونی و عدم تطبیق حاکمیت قانون بدون استثنا بر همگان، استبداد و زور گویی، هرج و مرج، عدم فضای همدیگر پذیری، تبعیض و قوم گرایی، فساد و اختلاس و عدم فضای مساعد برای تمام افراد جامعه و عدم شرایط زیست باهمی می‌باشد. **بی امنیتی در تسریع روند مهاجرت‌ها از محل اقامت اصلی به سایر محلات و کشور ها نقش قابل ملاحظه دارد.**

شرایط و عوامل مهاجرت‌ها که مشوق مهاجرین پنداشته شده، عمدتاً موجودیت امکانات بهتر بهداشتی، آموزشی، اشتغال زایی، اسکان مناسب، آزادی های سیاسی در چوکات قانون در کشور های مهاجر پذیر شناخته شده است. همچنان فرصت های حصول درآمد بهتر، احساس امنیت و احترام به آزادی های فردی، امکانات و فرصت های مساوی سهمگیری در فعالیت های اجتماعی اقتصادی و فرهنگی بدون در نظر داشت ملحوظات تباری، قومی، عقاید سیاسی و آیدیاولوژیکی یا عضویت و تمایل شخصی عاطفی به یکی از سازمان های اجتماعی عامل عمده تمایل مردم به مهاجرت از زادگاه اصلی شان به شمار می‌آید.

هژدهم دسامبر روز بین المللی مهاجرین

بر اساس تعریف سازمان ملل متحد مهاجر به شخص آواره، پناهنده، میهن باخته و پناه جوی گفته می‌شود. تاریخ ۱۸ دسامبر هر سال زیر عنوان روز بین المللی مهاجرت برگزار می‌شود. مهاجرت در عصر حاضر چالش ها و فرصت های را برای جوامع بشری ایجاد کرده است. همچنان تجربه و شواهد نشان می‌دهد که میان مهاجرت و انکشاف پیوند صریح و باریک وجود دارد. برخی عقیده دارند که مهاجرت شرایط را برای توسعه متقابل هر دو کشور، کشور اصلی و مهاجرپذیر مساعد می‌سازد. به عباره دیگر کشور که محل اقامت معمول مهاجر و هم کشوری که محل اقامت نهایی و مورد نظر مهاجر را می‌سازد. امروز مهاجرت‌ها در جهان توجه زیاد را به خود معطوف داشته است. مشکلات زیاد و غیر قابل پیشگویی، حالات اضطراری، پیچیدگی ها، و چالش های غیر مترقبه را به همراه دارد.

اما ادعای توسعه متقابل مورد پذیرش بسیاری از کارشناسان مسایل انکشاف اقتصادی قرار نمی‌گیرد و توجیه برای تجاوزات نظامی که همزمان به تخریب زیر ساختار های اقتصادی کشور های زیر

اشغال و تجاوز قرار می گیرند، تلقی می گردد. بعد از تجاوزات نظامی زمینه فرار نخبگان، جوانان و نسل برومند فراهم می گردد. سیل مهاجران به کشور های متجاوز پناهنده می شوند. با فرار مغزها نیروی بشری که برای توسعه بخش های عمده اقتصادی اجتماعی و فرهنگی نیاز اند از کشور تخلیه شده بسیاری در حال افسردگی بیکاری و پریشانی سردرگمی، عدم آشنایی به زبان و فرهنگ و عدم قابلیت سازگاری و تطابق به محیط جدید به سر می برند و افسرده و نابود می شوند. برخی هم برای تربیت فرزندان خود برای انکشاف آینده کشورهای متجاوز تلاش می ورزند. نیروی کار و کادر های متخصص را برای آن کشور ها فراهم می سازند. در نتیجه ضربه مهلکی به کشور اصلی شان به علت فرار نخبگان وارد می شود. جالب آن است که زمینه فرار نخبگان زیر عنوان کمک های بشرخواهانه شکل می گیرد. از کشور های عراق، افغانستان، سوریه و لیبیا مثال های اند که تاثیرات مهلک آن را در دراز مدت، میان مدت و کوتاه مدت در تداوم بحران های تصنعی و عمدی همه شاهد هستیم.

برخی از کارشناسان امور مهاجرت معتقد اند که در نیم قرن اخیر تعداد زیادی مردم از کشورهای که مورد تجاوز نظامی قرار گرفته اند، مهاجر شده اند. مردم عام متضرر و متقبل خسارات مالی و جانی هنگفتی شده اند. افراد آگاه، جوانان، دانشمندان و نخبگان به سایر کشورها به خصوص در کشورهای غربی اروپایی و امریکایی برای فرصت های خوب زندگی و ایمنی مهاجر شده اند. کشور آبیایی شان بنابر از دست دادن نیروی کار فعال، کارشناسان رشته های مختلف متضرر و برعکس کشورهای اقامت جدید شان به دلیل تکافوی جمعیت رو به انقراض و جبران کاهش در میزان تولدات از مدرک پذیرش مهاجرین بهره مند شده اند. چرخ های اقتصادی شان به گردش آمده، اما برعکس کشورها و زادگاه اصلی مهاجرین بشری فعال و کادرهای متخصص خود را، طوری که اشاره شد، از دست داده وابستگی شان از هر لحاظ به نیروهای متجاوز بیشتر و تنگتر می شود.

برای حل معضل مهاجرت به توجه و همکاری ملی، منطقه ای و بین المللی نیاز است. حل مشکل مهاجرت ایجاب همکاری همه جانبه و جمعی در میان کشورها، نهاد ها و سازمان های مربوط بین المللی و نهاد های حقوق بشری را می نماید. به همین دلیل سازمان ملل در اجلاس عمومی ۱۹ سپتامبر سال ۲۰۱۶ خود یک سلسله تعهدات را به خاطر افزایش حرکت های مهاجرین و پناهجویان روی دست گرفت. این تعهدات به نام اعلامیه نیویارک برای مهاجران و پناه جویان معروف است. در این اعلامیه بر اهمیت نحوه حفاظت و نگهداری مهاجرین به سطح بین المللی تاکید شده، و تعهد دولت های عضو را برای تقویه و تسهیل روش کاری در جهت جلب همکاری مردم و حکومتات به خاطر حمایت از مردمان در حال حرکت و مهاجرت، تحکیم می بخشد. این موضوع راه را برای طرح و تطبیق دو تعهد نامه جهانی در سال ۲۰۱۸ زیر عنوان: "تعهد نامه جهانی برای مهاجرین"؛ و تعهد نامه جهانی برای امنیت نظم و انسجام امور مهاجرین را مساعد ساخت. هر دو تعهد نامه فوق موازی به کنوانسیون/میثاق سال ۱۹۵۱ مهاجرین که پس از جنگ دوم جهانی به تصویب رسید، هماهنگی دارد. بر اساس این میثاق مهاجر به کسی گفته می شود که بنابر ترس از پیگرد و اذیت در کشور خود به دلایل تباری، مذهبی، ملیتی، عضویت در گروه و یا سازمان های اجتماعی و یا عقیده و باور سیاسی در خارج از کشور اصلی خود مقیم باشد و نتواند و یا نخواهد نظر به خوفی که دارد و یا میل ندارد به کشور زادگاه خود بر گردد.

کدام فعالیت ها و سازمان ها در تجلیل از روز بین المللی مهاجرین بیشتر سهم اند؟

برای تجلیل از این روز، سازمان بین المللی مهاجرین (IMO):

- از جامعه جهانی تقاضا می کند تا همه با تشریک مساعی گردهم آیند و از مهاجرین و پناهندگان که زندگی خود را از دست داده اند و هنگامی که تلاش کردند صحت و سلامت به

محل امن مواصلت کنند در راه های پر مشقت در میان اوقیانوس ها، دریا ها و بیابان ها
هلاک و ناپدید شدند؛

• با گردش و راه پیمایی همگانی، گردهمایی ها سخنرانی و آفرودختن شمع ها یادی به عمل آرند
و خاطرات شان را گرامی دارند؛

• از سازمان ها، نهاد ها و افراد دعوت می نماید که با ارائه اطلاعات و پخش اوراق اطلاع
رسانی در مورد حقوق و آزادی های اساسی مهاجران احترام بگذارند؛

امروز تعدادی بیشتر مردم در کشورهای خارجی دور از محل تولد خود زندگی می کنند. همچنان
بسیاری از مردم بدون انتخاب خود شان وادار به مهاجرت می شوند. اکثر مردم هم بنابر نیازمندی
اقتصادی اقدام به مهاجرت می کنند. بنابر آن، در روز جهانی مهاجرت توجه مردم جلب می شود
تا با مهاجرین با ترحم و شفقت بر خورد نمایند.

در سال ۲۰۱۹ تعداد مهاجرین ۲۷۲ میلیون تخمین شده است که نظر به سال ۲۰۱۰ افزایش ۵۱
میلیون نفر را نشان می دهد. مد و جذر و جریان تحرک مردم در میان مرزها برای مدت طولانی
جهان را شکل داده است. ارقام مهاجرین در پنجاه سال اخیر در شناخت مقیاس مهاجرت ها و دلیل
تقبل خطر مهاجرت ها روشنایی می اندازد. تعداد مهاجرین در دهه شصت به ۱۰۰ میلیون نفر می
رسید. انجمن بین المللی دانشگاه آکسفورد طبق نتیجه پژوهش که اخیرانجام داده است، علل و
انگیزه های مهاجرت را از محل اصلی یا منبع (Place of origin) به فاصله نهایی و محل
سکونت جدید (Place of destination) بیشتر مربوط به بازار قوی کارگر و اشتغال یابی،
پالیسی مهاجرت در هر دو کشور اصلی و جدید، جنگ و تصادم و برخورد نظامی و خشونت و
رشد اقتصادی وانمود می سازد. آمار ها حاکی است که تعداد زیادی از مردم در کشور های
ایالات متحده امریکا، روسیه، جرمنی، امارات متحده عربی، عربستان سعودی، اسپانیا مهاجر شده
اند. انگیزه مهاجرت ها هر چه باشد امروز به مثابه چالش جهانی عرض اندام کرده که بدون
همکاری بین المللی امکان حل آن دشوار بوده و تلفات عظیم بشری را در قبال خواهد داشت.

برای آگاهی در مورد "روز جهانی مهاجرت" به مصاحبه این قلم در رادیوی اس بی اس به نشانی
زیر مراجعه کنید:

https://www.sbs.com.au/language/dari/audio/international-migrants-day_1

منابع

- <https://www.nationalgeographic.com/magazine/2019/08/graphic--shows-past-50-years-of-global-human-migration> https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_human_migration
- <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/12/15/international-/migration-key-findings-from-the-u-s-europe-and-the-world>
- https://www.jstor.org/stable/10.7249/mg985rc.14?seq=1#metadata_info_tab_contents
- <https://www.toppr.com/guides/evs/no-place-for-us/migration-and-/its-effects>
- https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR244.html